

Montserrat CORRETER; Pompeu CASANOVAS; Vicent SALVADOR (ed.)

El compromís literari en la modernitat.

Del període d'entreguerres al postfranquisme (1920-1980)

Tarragona-Melbourne: Publicacions Universitat Rovira i Virgili - Royal Melbourne Institute of Technology, 2016, 286 p.

Vet aquí un bigarrat producte —caldria dir-ne potser millor un *patchwork*?— propi de les imperiositats acadèmiques dels nostres dies: *publish or perish*.

No sempre cada professional té a mà un llibre seu sencer, però. Com tampoc no totes les publicacions periòdiques indexades a efectes curriculars abasten a donar a llum articles diversos i varis. Cal doncs espavilar-se.

I una possible manera de fer-ho és llavors que una universitat indígena s'ho munti amb una de forana, a les antípodes si tant convé.

I que uns esforços curadors (*editors*, deu caldre dir-ne ara) s'afanyin a subsumir, dins un mateix títol prou genèric, col·laboracions no sempre equiparables en gruix i en solvència. Sorgides sovint en el marc de projectes de recerca (6 de 15, com és aquí el cas) que, si bé en part les subvencionen, no pas sempre n'asseguren la publicació regular.

Ve llavors que, tot amb tot, s'acaba tanmateix pervenint així a un nou llibre. Amb valor més de desigual *repositori* (com sembla que escau igualment de dir avui dia [!]) que no pas d'obra homogènia i compacta. Però l'aportació ja és feta.

A espigolar-hi, doncs. Començant pel títol. La preposició *en* sembla indicar en aquest context un valor duratiu, ara així com un sinònim de *durant*, *al llarg de*. És una opció. Una altra hauria estat l'ús, en lloc d'*en*, d'*amb*. En el qual cas el substantiu *compromís* hauria guanyat en significació inequívocament política. Només que aleshores potser sí que, per mor de veritat històrica, no hauria calgut donar tant per suposat que tot *compromís* amb l'anomenada modernitat hagi de ser per força progressista; ja que, des del reaccionarisme més extrem, de compromisos amb la tal *madama* prou que n'hi ha hagut, també.

I continuant pel subtítol. Que, certament, acota en el temps. De manera prou distinta en la primera fita («el període d'entreguerres»). Però de manera més que fluctuant en la segona (algú creu a hores d'ara que el «postfranquisme» va acabar-se el «1980»?).

Llavors, i anant ja més al gra: l'heteròclita teca de tot plegat és distribuïda aquí en quatre «seccions temàtiques». Des del supòsit global, per desgràcia difícilment controvertible, que «l'ús escrit de la llengua catalana va esdevenir al segle XX un acte polític» (p. 14).

En la primera d'aquestes seccions («Literatura i pensament»), la prosa sempre esmolada i mordaç de Xavier Serra, a propòsit en aquesta avinentesa de Joan Cre-

xells, convida a la relectura de qui fou la gran esperança blanca —ben prematurament dallada— del Noucentisme més evolucionat, més equidistant de feixisme i de bolxevisme, com alhora més crític amb les limitacions de l'economia capitalista.

Pompeu Casanovas desplega tot un raonament, més suggeridor que conclusiu, sobre les implicacions de la tradició política del pactisme amb la preservació de la llengua a través de la literatura.

La consideració sobre l'assaig de Joan Cuscó i Clarasó, més enumerativa i prolixa que pròpiament interpretativa, crida si més no l'atenció sobre autors coneguts i no tan coneguts susceptibles de veure's incorporats a la nòmina de conreadors del tal gènere.

La segona de les seccions temàtiques susdites és força més delimitada i delimitable («Les lletres a l'exili»). Jordi Malé, centrant-se un cop més en la sempre inexhaurible figura de Carles Riba, es demana sobre com treballar per la llengua i per la literatura d'un país com aquest tot i el risc de perdre públic, també sobre el plus de compromís que una tal opció vital i professional comporta.

En un exili geogràficament més extrem i temporalment més prolongat, el de Xile, Montserrat Bacardí subratlla la doblement significativa importància de la traducció mal fos en latituds estranyes, atès el fet que aquesta era la pràctica literària «més contumaçment perseguida pel franquisme» (p. 116).

I Montserrat Corretger, en un reeixit exercici de reconstrucció a través de l'epistolari i d'anàlisi narratològica, ens assabenta, a propòsit d'Odó Hurtado, de la dificultat de tot exiliat a conciliar arrelament en un nou país i desig del deixat forçosament enrere, així com de la d'acordar, a l'hora de crear personatges femenins, les normes de moralitat vigents abans i després de la instauració del règim dictatorial franquista.

I de «la literatura sota el franquisme» és que van les col·laboracions aplegades a la tercera secció. Interessant llavors el resseguiment que fa Francesc Foguet i Boreu de la persecució inquisitorial a què la policia franquista va sotmetre Joan Oliver (no hauria estat aquí potser de més reportar altra vegada la coneguda anècdota d'un Joan Oliver increpant, amb fulgurant sil·lepsi, el sinistre comissari Creix amb aquell: «Creix, creix, però no et multipliquis!»).

A un altre homenot d'inexhaurible vigència, Joan Fuster, dedica Vicent Salvador unes tan denses com lúcides pàgines sobre el *métier* assagístic d'aquest, basat en la pràctica de l'escepticisme sistemàtic, de la intersubjectivitat crítica i de l'autoexamen constant.

L'aportació de Montserrat Palau ve a rescatar d'un localisme injust l'insòlit activisme radiofònic, en català, desplegat a Tarragona per Josep Anton Baixeras entre 1964 i 1976, tot trampejant la censura, a fi de brindar informacions i opinions sobre realitats ben altres que les reconegudes i difoses pel règim.

Ja en temps de, si més no, immediat postfranquisme, Xavier Ferré Trill llegeix la producció artísticista de Manuel de Pedrolo a l'*Avui* entre 1976 i 1979, en pro d'una causa, la independentista, ara en principi tan corejada, però llavors, si no ja tan durament reprimida, si més o menys subtilment silenciada, sobretot atès el fet que

aquesta causa era indestriable, segons Pedroló, d'una reivindicació social semblant, de classe.

Pel seu compte, Adolf Piquer Vidal constata el sorgiment d'una novel·la, durant els anys setanta, el compromís de la qual estaria a subvertir una tradició narrativa a còpia de denunciar-ne l'androcentrisme i tot incorporant-hi motius fins llavors prou impensables, com ara la realitat dels baixos fons o la de les opcions homosexuals.

Tres de les quatre intervencions recollides en la darrera secció són unes en què «la literatura com a compromís vital» hi és entesa preferentment en clau ginocrítica.

La qual resulta gratificantment il·lustrativa en la contribució de Dolors Madrenas Tinoco i Joan M. Ribera Llopis referent a les «figures, veus i discurs de dones» en l'obra de Carles Soldevila, un autor «paradigma del *noucentisme tardà*» (p. 227), conseqüent amb el propòsit de reconciliar feminisme i feminitat, conscient que sense emancipació de les dones no és possible la dels homes i, també, hàbil a dosificar el freudisme i a servir-se del recurs monològic.

Altrament, la punta que aporta Alfons Gregori a la literatura de gènere (sexual) és el descobriment de «la cara oculta de M. Aurèlia Capmany» (ah, però en tenia cap aquella diguem-ne senyora?), la qual consistiria en l'escriptura de dues novel·les susceptibles, com a molt, de ser reinterpretades en termes mil·lenaristes.

També concernent la mateixa continuem dient-ne senyora, però sobretot també Montserrat Roig i M. Mercè Marçal, és que M. Àngels Francés Díez esbossa una trajectòria de la feminitat compromesa a través especialment de la literatura, però sense per això descuidar les respectives militàncies polítiques, sentides com a vocació per transformar la realitat.

I en darrer lloc, encara, Anna Esteve focalitza en l'específica aportació valenciana a la literatura del jo (Emili Gómez Nadal, Gonçal Castelló, Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Carmelina Sánchez Cutillas, Joan Francesc Mira) la pervivència d'una memòria identitària que, segons Ricoeur, sols és viable amb l'entrellaçament dels records propis amb els d'altri.

La valoració positiva llavors a fer, a grans trets, de tot plegat, podria ser ben bé de caire gutenberguia: millor disposar encara de tots aquests materials en forma de llibre per forçosament miscel·lani que sigui, que no pas haver de fer-ne la cerca en xarxa d'aquells que ens interessin a través de pàgines web ignotes, d'enllaços procel·losos, d'imprevistos informàtics...

Josep Murgades
Universitat de Barcelona